

Grotere leerwinst door begeleiding leerkrachten bij gebruik formatieve toetsen

METEN IS WETEN IS DOEN

Als leerkrachten in het reken-wiskundeonderwijs op de basisschool worden ondersteund bij het gebruik van formatieve toetstechnieken presteren de leerlingen beter. Dit blijkt uit onderzoek van de Universiteit Utrecht. Formatieve toetsen laten zien wat leerlingen al kennen en kunnen, zodat leerkrachten hun onderwijs daarop kunnen aanpassen.

In het reken-wiskundeonderwijs is het al heel gebruikelijk om formatieve toetsvormen toe te passen. Uit een vragenlijst onder ruim 1000 leerkrachten blijkt dat zij formatieve toetsen vaker gebruiken dan summatieve toetsen, die vooral bedoeld zijn om een cijfer te geven. 'Een formatieve toetsvorm is bijvoorbeeld werk van leerlingen nakijken om op basis daarvan aangepaste instructie te geven', vertelt Michiel Veldhuis, die onlangs op dit onderwerp promoveerde aan de Universiteit Utrecht. 'Leerkrachten doen echter nog weinig met nieuwe inzichten over toetsen. Ze gebruiken bijvoorbeeld nauwelijks opgaven waarin leerlingen kunnen laten zien wat ze al weten.'

Leerwinst

Om de toetspraktijk te verbeteren, hebben de onderzoekers een set formatieve toetstechnieken ontwikkeld voor het reken-wiskundeonderwijs in groep 5. In een onderzoek is gekeken of deze toetstechnieken effectief zijn. Daartoe werden leerkrachten in drie workshops van een uur begeleid in het gebruik van de technieken. De leerlingen van deze leerkrachten bleken na een half jaar, tussen medio en eind groep 5, acht punten vooruit te zijn gegaan op het Cito-leerlingvolgsysteem. De leerlingen uit de controlegroepen gingen ruim vijf punten vooruit. Veldhuis: 'Het is gebruikelijk dat leerlingen gedurende het jaar vooruitgaan, maar een extra vooruitgang van bijna 60 procent is groot te noemen.'

Begeleiding leraren

Leerkrachten daarbij ondersteuning bieden blijkt belangrijk. De leerkrachten die drie werkgroepen volgden, konden de technieken met collega's bespreken en erop reflecteren. Alleen hún leerlingen boekten extra leerwinst. Uitgangspunt was dat toetstechnieken in een boekje beschrijven en dat dan uitdelen onder leerkrachten niet zou werken.

'Leerkrachten moeten een beetje op weg worden geholpen', ondervond Veldhuis. 'Ze moeten nut en noodzaak ervan inzien, dat stemt ze positief en dan gaan ze er actief mee aan de slag', vertelt Veldhuis. 'Ook moet je vertellen hoe ze er in de les mee om moeten gaan. Vaak worden leerlingen in de les aan het werk gezet om allerlei sommen te maken. Maar je weet dan nog niet of ze jouw uitleg ook echt begrepen hebben. Door deze leerlingen een rode en een groene kaart te geven, ontdek je als leraar heel snel of de leerlingen de sommen goed begrepen hebben. Bijvoorbeeld als je de leerlingen vraagt te beoordelen of twee getallen samen over het tiental gaan. Als je dan vraagt of het waar (groene kaart) of niet waar (rode kaart) is, zie je direct of ze het goed doen. Deze opdracht kun je herhalen met getalparen die al dan niet over het honderdtal gaan. Dat zijn vergelijkbare sommen, maar niet alle leerlingen zien dat. Daarmee test je het getalbegrip. Mocht blijken dat een groot deel van de klas nog in de fout gaat, dan zit er nog een kink in de kabel en kun je nog wat extra instructie geven. Ook is het natuurlijk mogelijk om een deel apart te nemen om er nog preciezer achter te komen waar het probleem zit. Het is echt een heel simpele techniek, die je heel veel feedback geeft op je lesgeven.'

Tekst:
Frank Stienissen

Fotografie:
Aangeleverde foto
en Shutterstock

De onderzoekers hebben bewust gebruikgemaakt van deze korte, gemakkelijk te gebruiken toetstechnieken. 'We hebben geen vast protocol gemaakt, iedereen was vrij om naar eigen inzicht te handelen', vertelt Veldhuis. 'Daarop bedachten ze allerlei variaties op wat wij hun aanreikten. Zo liet een leerkracht telkens een van de leerlingen zelf de getalparen verzinnen en aan de klas geven, waarop de rest van de leerlingen dan moest reageren met de rode en groene kaarten.' Uit het onderzoek bleek duidelijk dat zowel de leerkrachten als de leerlingen het leuk vonden om met deze technieken te werken. De kinderen vroegen regelmatig wanneer ze weer 'reken spelletjes' gingen doen. Veldhuis: 'Blijkbaar vinden kinderen de directe interactie met de leerkracht een leuke vorm van leren. Bovendien is het natuurlijk prettig dat je het meteen te horen krijgt als je iets goed doet en directe bijsturing wordt ook gewaardeerd.'

Toetsprofielen

Ook hebben de onderzoekers de leraren gevraagd aan te geven welke toetsvormen ze gebruiken. Daaruit hebben ze vier toetsprofielen van leraren gemaakt. De grootste groep leerkrachten hoorde bij het profiel van de mainstreamtoetsers (ruim 35 procent). Dat zijn de leraren die rechttoe rechtaan gebruikmaken van zowel formatieve als summatieve toetsen. Dan is er de groep enthousiaste toetsers, die veel en bewust gebruikmaakt van verschillende soorten toetsen. De derde groep zijn de minder enthousiasten, die toetsen niet zo nuttig vinden en ze dus ook niet zo vaak afnemen. De laatste groep zijn de alternatieve toetsers, die toetsen noch belangrijk noch nuttig vinden, maar wel zelf toetsen maken en aanpassen. 'Deze profielen kunnen helpen om begeleiding op maat te kunnen bieden. Een leerkracht met een enthousiast toetsprofiel, zoals de meeste van de leerkrachten die mee hebben gedaan aan ons onderzoek dat hadden, zal naar verwachting de toetstechnieken met meer overtuiging overnemen dan minder enthousiaste toetsers. Dus, om die minder enthousiaste toetsers ook zo ver te krijgen, zal wellicht een andere benadering nodig zijn. Of dit echt zo is, hebben we in ons onderzoek nog niet empirisch kunnen nagaan, daar willen we in vervolgonderzoek naar kijken', besluit Veldhuis.

'Een formatieve toetsvorm is bijvoorbeeld werk van leerlingen nakijken om op basis daarvan aangepaste instructie te geven.'

Het promotieonderzoek maakt deel uit van het project Improving Classroom Assessment uit het onderzoeksprogramma Rekenen in het primair onderwijs. Veldhuis, *Improving classroom assessment in primary mathematics education*. Universiteit Utrecht, 2015.

Meer informatie: M.Veldhuis@uu.nl.